

Naturmiljöutredning Södertäljevägens natur Stockholms kommun

En naturmiljöutredning baserad på platsbesök och observationer runt omkring Södertäljevägen.

2016 - 03 - 07

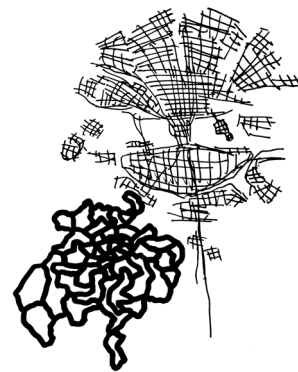

Trappan

Trädstammar är synliga nu utan löv.
 Bilarna kommer med fem sekunders mellanrum.
 Mellanrum viktigt.
 Skogen inbjuder inte.

Sen mörka rörelser i motorvägens ljus.
 Helt pötsligt en människa.
 Trafikapparater blinkar i 360 grader.
 Ganska långt från lugn.

Kartan uppdateras hela tiden. En råtta har sprungit komplicerade
 mönster i snön. Under det lagade stängslet. Natur i olika nivåer.
 Bilarna och råttorna i olika system. Men skapar samma plats.

Bakom Statoil

Jag letar efter hålen i stängslen. Tills jag blir upptäckt. Då ska jag springa. Dra nytta av att jag är ett djur. Som tar sig in i läckorna. Industriområdet. Under lastbilarna. Inuti släpen. Längs med motorvägen. Det här är Stockholm. Ingen är ute på nätterna. Hål där jag ser att andra varit inne.

Det handlar om tid. Långsam förändring. Kontinuitet. Att spendera tid. Att investera i någon slags känsla av makt. Hemkänsla. Tillhörande. Fortfarande förtrollande. Ostockholmskt.

Men gäller dom nu när dom finns? Luckor överallt som släpper in min kropp. Eller är det inte så fysiskt? Är det mer som en symbol? Varför finns då stängslet, så mycket kraft på att upprätthålla barriärerna. Läckor verkar ha en starkare kraft. Vad gör jag när jag tagit mig in? Hur lämnar jag avtryck? Så att andra kan ta sig in?

Plank och växter och taggtråd.

Det är väl dom vuxna.

Det finns ett mönster att passa in i.

Människorna är överallt.

Jag är inte rädd men det är nog bra att ständigt vara på sin vakt.

Jag är inte intresserad av att gå. Mer av var jag går. Vilka andra som går här. Vilka planer som finns i områdena. Hur det diskuteras om platsen. Vilka som kommer påverkas av förändringarna som ska komma. Omvandlingar. Saneringar. Makten och maktlösheten. Samtalet är fortfarande oslipat. Oprofessionellt. Okorrekt.

Under vägen

In under motorvägen rymdbas.
Månmark upplyst.
Fundament och färgstreck.

Områden jag dragits till har visat sig vara platser som behöver tas bort.
Och ersättas med något som alla vill ha. Något som arkitekter och
stadsplanerare är överens om är bättre för alla. För mig har dom här
platserna varit väldigt värdefulla. Utrymme. Kanske inte så mycket det
okända men kanske mer det ofärdiga.

Buller plank.
Klotter plank.
Fyra lager, den kraftiga taggtråden.
Upphissade tågagnar.
Död zon mellan två stängsel.
Det första lågt och enkelt mest för syns skull.
Arkitektur för mig det är ett sätt att tänka.
Eller snarare ett sätt att göra.

Tävlingen vill belysa medborgarinflytande, gränsöverskridande samarbeten och inkluderande arkitektur i den offentliga miljön. Tävlingsens syfte är att utgå från det befintliga i staden och bryta barriärerna som begränsar oss. Förslaget ska förmedla en tydlig idé för hur det offentliga rummet blir inkluderande.¹

Förslaget kan hanteras som arkitektur och formgivning, som politik och som socialt engagemang. Problemformulering och illustrationer ska bearbetas så att de når en stark grad av kommunicerbarhet och tydlighet, vilket ökar dess förändringspotential och skapar ett bredare intresse. Tankeväckande diskussion om vårt samhälles samtid och framtid. Tydlig problemformulering och beskrivning av identifierad samhällsutmaning. Tydligt redovisad tanke om hur vald utmaning kan diskuteras genom arkitektur.

Ovanstående kommunicerat till övervägande del genom illustrationer, collage, skisser och bilder. Förslaget ska presenteras på ett sådant sätt att det enkelt kan fungera som en lättförstådd och inspirerande utställning för allmänheten. Ett genomtänkt bildberättande och kärnfulla texter är centralt för att bidraget ska få ett bra genomslag. Bedömningskriterier: innovativ höjd i analys och frågeställning, koppling mellan frågeställning och gestaltat förslag, visionär kraft, gestaltungs- och förmedlingskvalitet, genomslagskraft och tydlighet.

De tävlande behåller upphovsrätten och nyttjanderätten till sitt förslag. Direkt nyttjande av förslag helt eller i väsentliga delar utöver vad som anges i detta program kan ske först efter avtal med förslagsställaren och någon av arrangörerna. Allt inlämnat material ska vara raderat från spårbar information för att garantera anonymitet.²

Bergshällen

Zonen växer till ett eget område.
 Med egna hål genom gränserna.
 Upprepade stålstolpar svänger nästan rakt.
 Hackigt utplacerad natur.
 Några ord och meningar återkommer.

*möjligheten som ligger dold i utvecklingens skugga
 med utgångspunkt i det befintliga
 tillsammans med stadens invånare
 skapa förutsättning för delaktighet i staden
 förändra begränsningarna i den offentliga miljön³*

Det är först när nån kommer nära jag lägger märke till dom.
 Gamla övergångsstället i tre etapper.
 Jag hinner bara över första.
 Bilarna väller fram som en sammanhängande flock.
 Den moderna tidens dans och närhet i andra kroppars rörelse.

Som tillfälliga ansamlingar av djur eller människor. När flocken blir ett
 problem för ordningen. När vi blir att ses som skadedjur. Att det finns
 massa verktyg för att kontrollera massan. Det är väl nåt slags barriärer.
 Stängsel, övervakning, underhållning, reklam, arbetet, kapitalismen.

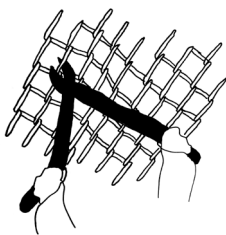

Byggplatsen

På dom fem tio meterna i skogen hinner jag tänka tusen tankar på min familj. Alla lukter är från gamla sår. Ihoptorkade. Som när man bränner sig i munnen. Den här platsen kommer snart vara borta. Det ska förtätas. Dom gjorde en utredning ifall dom skulle bygga här. Men dom valde mellan ödemark eller ett nytt Manhattan. Totalsanering. Jag tänker på min mamma. Nu är det jag som har problem. Nedklubbad av livets sjuka. Men det tar väl lång tid att komma in i Stockholm stad.

Spegelglas på mäklarfönstret.
 Spöknätterna.
 Nytt mörkt byggmaterial.
 Samma som förut.
 Det som är bra med Stockholm är amfetamin.
 Kampen är lönlös.
 Spott på marken.
 Nazistickers och Stockholms stad i symbios.
 Logotyper man inte hinner läsa.

Du är antagligen drabbad av stress i en uträkning som kan vara ohälsosam. Depression och ångest ökar bland stockholmare. Störst ökning ser man bland unga vuxna. Experterna bakom rapporten förklarar att flera faktorer skyddar mot depression. Där räknas en god uppväxt, fullföljande av utbildning samt stöd för barn som går igenom traumatiska händelser i familjen till exempel skilsmässa eller sjukdom. Dessutom kan regelbunden motion bota lindriga former av depression. Ditt resultat visar att du har en svår depression, sök hjälp.

Du känner sorg, skam, ångest, energibrist, meningslöshet, självkritik, brist på självförtroende, saker som du förut tyckte var roligt tycker du nu är meningslösa, du har svårt att sköta dina vardagssysslor som skola, jobb eller familj, du har svårt att ta beslut, du har självmordstankar eller tänker mycket på döden. Ta upp nyttiga rutiner, och utöva de så gott det går, som om du levde ett liv utan depression. Lider du exempelvis av torgskräck så är befolkade offentliga platser ångestskapande. Därför väljer du dom obefolkade.⁴

Parkeringsbyggnaden

Ett offentlig rum beskrivs ofta som en ickekommersiell plats i staden dit alla människor har likvärdigt tillträde. Men finns det sådana platser? Alla har nog aldrig likvärdigt tillträde. Inte i praktiken. Det är nog viktigare att det finns platser som är tillgängliga för olikheter. Och att inte rensa bort de värdefulla platser som redan finns. För på samma sätt som människans strävan efter kontroll och ordning har lett till en minskad biologisk mångfald förändras också vårt urbana landskap.

Bara mörka områden och ljusare instängslade.
 Utrymmen mellan bilvägar i lera och grus.
 Mer friare är svårt att tänka sig.
 Regnet och mörkret tillåter mindre lyckliga tillstånd.
 Liljeholmsgallerian är däremot full av ljus och lyckliga bilder.
 Det krävs mer av dagsformen.
 Ljusare och tydligare murar.
 Utan kontakt.
 En dysfunktionell dans.
 Som Stockholms technoscen.
 Vi låtsas att vi inte hör ihop.
 Man kan vara ensam ett helt liv.
 Bearbeta allt som inte går att undvika.
 Utanför det programmerade.
 På fåglarna på soppåsar och på tomma flaskor.
 Dött gräs.

Industriområdet

Det är viktigt att vara tydlig med varför vi gör det här. Det finns så mycket viktigare texter. Det är en kamp om utrymmet. Klass mot klass. Skuggor bildar hål bakom stolparna. Det är väl dom här hålen i kontrollen. Härifrån kan jag förstå att platser är kontroll. Att tankar kommer i relation till plats. Man tvingas förr eller senare att tänka nytt. Går inte att hindra tankarna. Dom maler och snurrar och utvecklas.

Det finns inte något bättre sätt att tillfälligt tillägna sig platser på än att dra tags. Men vi kan ju tänka på samma sätt fast om andra saker. Kanske förstärka det otrygga på platsen för att skapa en större frihet och andra möjligheter utanför det trygga. Som små små frirum. Om vi kan klottra här, vad mer kan vi göra här?

Vi behöver inte inkludera alla. Eftersom det är orealistiskt. Det är mer realistiskt att visa upp olikheter. Vissa tar sig in här medans andra kan köpa en villatomt eller delta i staden på andra sätt. Det är väl det som är tanken med de offentliga rummen. Att det ska finnas plats för olika offentligheter.

Företagsparken

Jag äter lunch på lastbilschafförernas restaurang. Dom är trevliga och fixar nåt veganskt. Ett riktigt arbetarfik. Mitt gamla jag kommer fram och jag känner hur jag äter mer slusligt. Jag börjar bli mer och mer lik min farsa. Men det blir väl så. Det finns en koppling mellan fabriken och det här området. Jag tyckte aldrig om hur det såg ut i fabriken och området omkring då. Men man formas väl av det man ser och längtar efter nåt att relatera till. För nu gillar jag det här. Jag känner en lättnad att kunna äta här istället för på ett café i stan. Men jag är glad att jag sitter ensam. Jag skulle bli genomskådad att jag hör till en annan klass nu. Sånt såg vi direkt. Det var väldigt viktigt. Jag är en helt annan person nu. Men jag kommer aldrig köpa Reinfeldts *Stenen i handen på den starke*⁵ hur länge jag än bor i Stockholm. Jag har nog nära tillbaks igen när jag är klar med det här.

Hålen i stängslen är natur. Det är viktigt att tänka på det. Dels för att närma oss naturen. För att inse att vi är natur. Men också för att påverka hur vi ser på hålen. Att det inte är en fråga om olagligt/lagligt eller konst/vandalism som i fallet med graffiti utan ett sätt att tänka om hålen i staden som en naturlig process. Vi som använder hålen kan kanske till och med ses som en speciell art värd att bevara.

Konstnären har alltid haft en roll i synen på hur naturen och staden ska representeras. Precis som målningar föreställande natur är ritningen eller kartan ett sätt att ta avstånd från den verkliga platsen för att kunna förstå det som inte går att förstå på plats. Förenkla det omätbara. Trots att konsten ofta tycks bidra till att vi separerat oss mer och mer från naturen är det den kontexten jag arbetar i och måste relatera till.

Bredvid vägen

På gång och cykelbanan rör vi oss så strikt att det blir en perfekt uppdelning mellan oss.

Som ett längdskidspår.

Det civiliserade våldet.

Arkitekturen över kropparna.

Men så pratas det om oprogrammerade ytor. Alltså platser som inte används till något särskilt. Grönytor mellan vägar och hus. Otydliga platser. Det som inte redan är ockuperat med fastigheter och privat mark. Om det finns oprogrammerade platser så innebär det ju att alla borde kunna programmera dem. Tillfälligt iallafall. Tillägna sig platser. Kanske utan att lämna avtryck. Och det gör ju folk hela tiden.

Alla steg spåras på kartan.

Annars kanske allt är meningslöst.

Varför bytte han till den här stigen vad vill han säga med det?

Det är fler som går omkring här.

Jag har bara gymnastikskor på mig.

Det känns som frihet men kartan har en starkare kraft än så.

Men ska ingen ens försöka längre.

Det är alltid nån som tror att jag är den farliga.

Vad skulle jag göra om jag hade ett mål? Jag vet att jag är övervakad.

Man måste alltid ha ett mål. Luften känns också på låtsas.

Jag går längs med stängsel.

Upplyst bangård förhindrar skadegörelse.

Övervakas med övergrepp.

Sista tågen åker in utom räckhåll bakom taggtråd.

Till sist bara gnissel.

Oklisterbar betongyta.

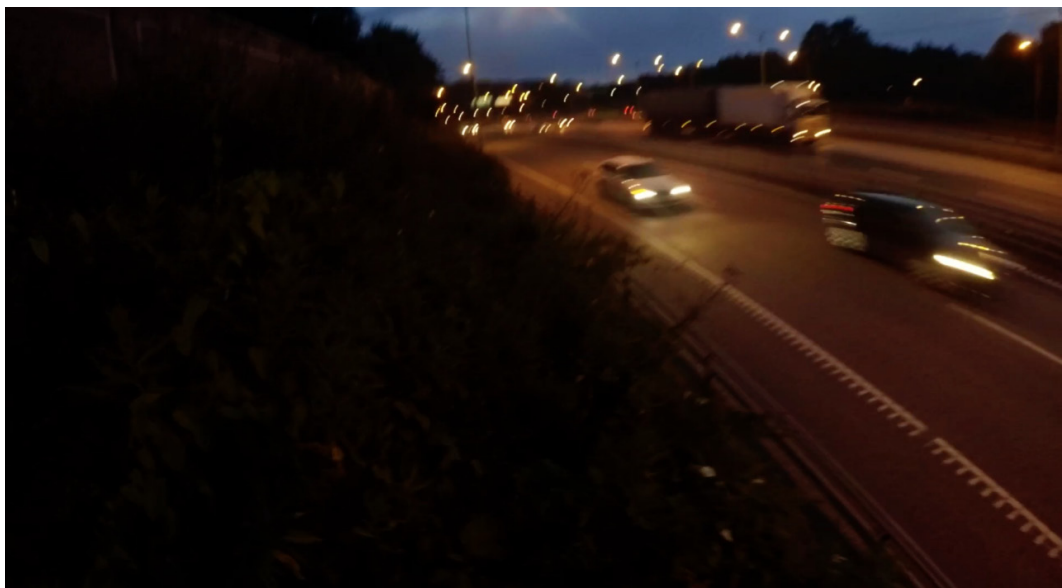
För porös av smuts.

Mörk skog full med djur.

För dåligt upplyst för oss.

Bilarna räknar jag inte som människor.

Knappt cyklar heller.

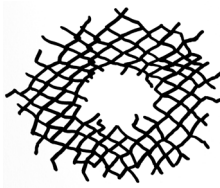
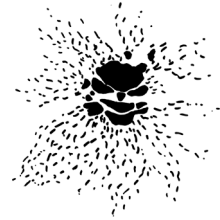
Trafikplatsen

Jag ser hela det här området som ett hål. Som natur innebär det ett uppehåll i den pågående världen omkring mig. Staden som bara pågår tills jag kommer hit och plötsligt kan se vad den är för något. Som ett andligt rum för mig. Det finns olika former av hål i staden och det här området är ett hål på många sätt.

Jag äger ingenting av det här.
Det känns som jag stjälar varje plats jag går förbi.
Tillfälligt.

Ger tillbaka till andra tjuvar.
Möter bara lyktstolpar elskåp höstlöv allt det som ingen vill ha på sin egen tomt.
Alla skyltar visar mot centrum.
Ensam man i hatt.
Person i mörkret bakom bilrader, försvinner.

Platsen bär spår av en historia av oönskade aktioner. Längs vägen finns luckor i programmeringen. Hålrum. Oprogrammerade platser har en styrka. För med programmeringen försvinner alla andra möjliga alternativ.

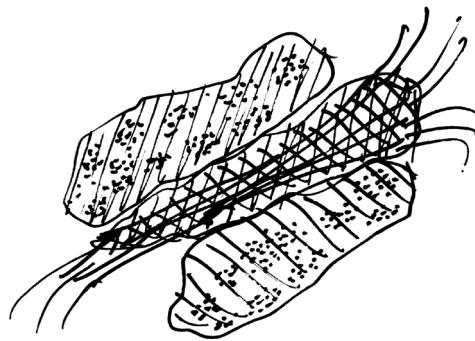

Stockholms skönhet är en självklar del av stadens attraktionskraft. Stadsbyggandet ska även framöver hantera utmaningen att värna Stockholms skönhet och karaktär samtidigt som staden växer och förändras. För att lyckas med detta måste både den nya bebyggelsen och förvaltningen av den äldre motsvara förväntningarna på en stad i världsklass.

Att förvalta Stockholms kulturhistoriska värden är en central del i planering för stadens utveckling. Kunskapen om stadens historia har ökat kontinuerligt inte minst genom stadsmuseets satsningar på att inventera och värdera såväl byggnader som miljöer. Synen på vad som är värdefullt från kulturhistorisk synpunkt har breddats till att omfatta även senare tiders bebyggelse, industrimiljöer etcetera. Staden har idag tillgång till en rad planeringsunderlag som visar såväl fornlämningar som kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i innerstaden och stora delar av ytterstaden. För ytterstaden fullföljs nu den pågående inventeringen och klassificeringen samtidigt som kunskapen utvecklas inom andra områden.⁶

Ödetomten

Det är nära att stängslet omringar busskuren.
 Det behöver inte vara så jävla noga.
 Det är väl en estetik det med.
 Det är lappat och lagat där hålen uppstår.
 Ett försök att upprätthålla det civiliserade.
 Det ger ett naturligt uttryck.
 Alla djur försöker väl laga läckor.
 Det håller oss sysselsatta.
 Håller tankarna borta.

En karta. Ett område. Tusen miljarder ord. Biltomt. Opplyst. Områden
 skapar sig själva. Platser saneras och försvinner. Tillfällig delaktighet.
 Hålen och platserna bakom. Fungerar fortfarande som barriärer för
 de flesta. Vi kan fokusera på de positiva sidorna av kulturen. Vi vet att
 ordningen inte finns där egentligen. Återkommande brister i stadsbilden.
 Det är utom kontroll.

Privat område.
 Ändå lite oklart tycker jag.
 Vart går egentligen gränsen?
 Det sitter stängsel halvvägs.
 Det finns spår av träd och växter.
 Men mest asfalt.
 Jag registrerar ett nytt hål.
 Det är lite annorlunda.
 Väldigt lågt.
 Fint på något sätt.
 Dom börjar öka i antal.
 Det inger ett visst hopp för oss.

Skolgården

I Sverige och i många andra länder är naturreservat ett av de vanligaste sätten att långsiktigt skydda värdefull natur. Naturreservaten utgör cirka 85 procent av den yta i Sverige som är skyddad med stöd av miljöbalken.

Miljöbalken anger följande skäl till att bilda naturreservat:

Bevara biologisk mångfald

Värda och bevara värdefulla naturmiljöer

Tillgodose behov av områden för friluftslivet

Skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer

Skydda, återställa eller nyskapa livsmiljöer för skyddsvärda arter.⁷

Bussen tas ur bruk och det blir en vilsen person i vägkanten. Kulturfinkläder. Vill till tunnelbanan nu istället. Jag svarar alltid gå rakt fram. Inte så noga att vi kommer fram det behövs fler villovägar och felbeskrivningar. Den kanske hittar nåt annat istället. Jag kommer va en samhällsfara. Ett litet motstånd. Ej i trafik.

Överdimensionerad asfalt.

Fågelvägen korsar färglinjer.

Hur pratar vi egentligen om platser idag, hur förmedlar jag värdet av det här området?

Skylten

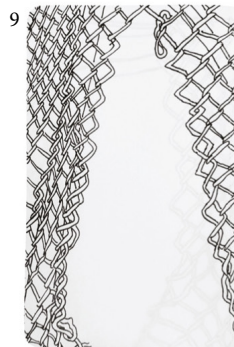
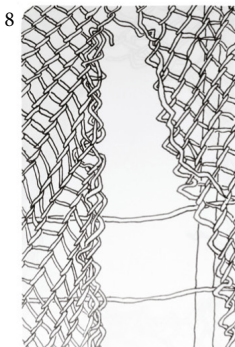
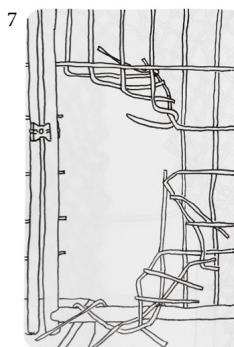
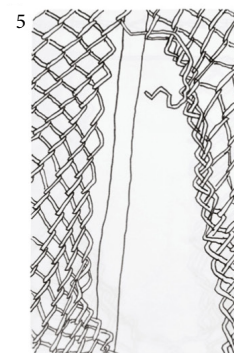
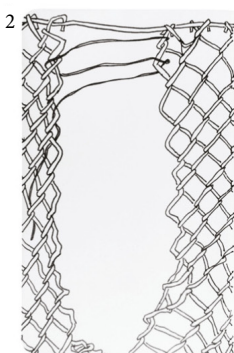
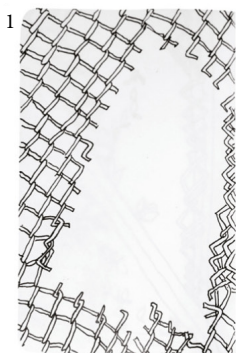
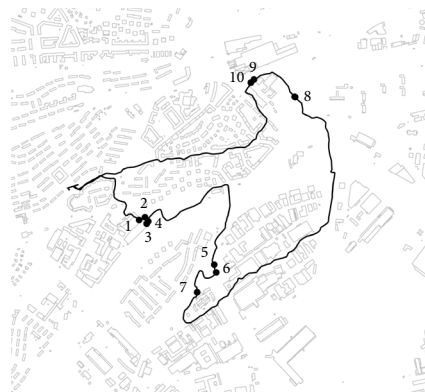
Välkommen att upptäcka den spännande miljön runt Södertäljevägen. Här finns ingångar till ett icke-kommersiellt alternativ till stadens rum. En mångfald av olika offentligheter. Här är det oklart vad som är "tryggt" och vad som är "otryggt". Det har utvecklats en tolerans för invånarnas egna ingrepp och utforskningar. Barriärerna mellan ägare och invånare är diffusare och makthierarkierna har en förmåga att omvändas. Ordningen har accepterats som den dominerande ordningen.

I vardagens stadsmiljö intalas vi ständigt att saker är i ordning och under kontroll. Vi möter stängsel, grindar och murar som ska finnas där för att avskilja barnen från gatan, gångtrafikanten från bilarna och det privata från det gemensamma.

Men tittar vi närmare på dessa barriärer så finner vi återkommande brister i dess nät. Brister som är ett naturligt inslag i staden. Hålen och läckorna i stängslen verkar vara tecken på ett fenomen som är starkare än vår strävan efter ordning.

På andra sidan det uppklippta stängslet existerar en alternativ offentlighet. Här kan vi själva programmera platserna utifrån våra egna behov. Vi kan utnyttja "otryggheten" och se den som en möjlighet för att skapa alternativ bortom det "trygga". Vi kan definiera vårt egna utrymme i staden, skapa en plattform för att uttrycka oss och känna en delaktighet genom att själva förändra och tänja på stadens fysiska gränser.

Området runt Södertäljevägen är avsatt som naturreservat för att skydda de hål som uppstår i barriärerna med syfte att främja friluftslivet. Hålen är en del av den unika miljö som växt fram där industritomter möter bostadskvarter. Reservatet omfattar de befintliga hålen men inom området ska även de nya hål som uppstår bevaras.⁸

Motorvägen

Vad har de personer som inrättar naturreservat för lagar och regler att rätta sig efter när dom beslutar vad som får sparas och bli ett reservat? Vad finns det för krav och kriterier? Vilka myndigheter står mot varandra? Hur kan det komma sig att Ojnarekogen kunde få avverkas för att göras om till stenbrott?

Jag står helt stilla för länge vid övergångsstället.
 Många skulle kunna döda mig för det.
 Det är en blandning av tomhet, människor och djur idag.
 Allting är gråbrunt och det snöar.
 Jag tänker att det låter lite som ett rådjur.
 Han skrek att vi skulle lämna området.
 Jag låtsas att jag bara är ute och går.
 Jag har lärt mig det tusen gånger tidigare.
 Det är ju privat område det här vet du väl.
 Dom vaktar sitt från oss.

Det här är lastbilarnas väg. Allting är täckt av grå smuts. Det är viktigt att titta var man sätter fötterna. Jag tror dom undrar vad jag gör. Men dom förstår inte. Träden är ett skydd mot människorna. Trots att den ligger så nära stan finns nästan alla skogsfåglar här inne.

Snåret

*Stand with my eyes closed, stand with my mouth shut
stand with my eyes closed and with my mouth shut
Just be yourself and you're about to go far
just be yourself and you're about to go far
You don't know shit if you don't know who you are
just be yourself and you're about to go far
Just be yourself and you're about to go alone
just be yourself yo, just be yourself⁹*

Människor rör sig inte här emellan.
Samma drömmar varje dag.
Nytt skräp längs vägen.
Jag måste identifiera mig.
Dom har bättre koll på mig än jag tror.
Vi letar efter samma platser.
Det skulle gå lätt att hoppa över och ta sig in.
Så olikt den lilla gröna fläcken på kartan.
Gå fram och tillbaka längs vägkanterna.
Allting blir så klart.
Ljudet mot asfalten mellan husen.

De möjligheter som saknas inom arkitekturen är precis samma som i den byggda staden själv. Det saknas ett utrymme för ifrågasättande och förändrande verksamhet. Ett utrymme som kanske inte behöver vara arkitektur eller konst utan det som kan existera däremellan.

Det finns någonting som inte är färdigt än. Ingenting som kan bli färdigt. Reservatmarkeringarna inger en känsla av värde. Vi har hittat ett värde vänta. Förstör inte hela världen. Det är ingen annan som verkar ha sett. Så vi valde att bevara det här. Det finns också fler som tycker som vi. Vem har gjort dom här hålen liksom. Och varför. En och annan har sökt sig hit. Dom nya bostäderna bredvid elektraparken är kanske ett bra exempel på vart det här kommer hamna. Det ofärdiga har blivit mer färdigt. Bara en liten markering. Värde för vem?

Uppställningsplatsen

Brända jättelokor i rader.
 Rationalitet eller ohyra.
 Det städas runt omkring och är inte meningen att vi ska hitta in här.
 Men vad är det dom glömt bort egentligen?
 Det är bara någonting annat.
 Det spelar ingen roll hur långa stängslen är eller höga.
 Bara det finns ett litet hål.
 Det räcker att klippa en tråd.
 Som ett tyg.
 Man repar upp.
 Det är ingen stor grej.
 Det går håll.

*Dom bråkiga barnen leker i sin direkta demokrati
 det är bara dom som har fattat titta när barnen leker
 hoten är faktiska fackap ingen pratar med psykotaktiska enheten
 även när kampen är lönlös är kampen värd ett försök¹⁰*

Känns det här tryggt eller otryygt? En rödräv lever längs med järnvägsspåret och söker föda i containern bakom stängslet. Kala tomma miljöbilder kontrasterat med kartor som berättar något annat. Plexiglas och poscapennor. Den där rädslan man kunde känna hos nån av oss vissa nätter. Innan vi växte upp.

Jag är inte ensam här människor kommer fram ur mörkret som drömmar.
 Vi rör oss på samma sätt.
 Olika faser i livet.
 Samma ensamhet.
 Omöjligt att veta vart vi ska.
 Några följer efter mig innan dom upptäcker att jag tar omvägar.
 Hur rör sig en människa som inte är på väg någonstans?
 Använder dom ofta den här lilla genvägen?

Känsliga kalla grenar.
 Långsamma som viskande.
 Inte träningskläder.
 Lite upplösta skal på avstånd.
 Längtan hem?
 Kanske inte alla.

Fotnoter

(1) Tävlingsprogram till arkitekturtävlingen Erase or Embrace, en idétävling för arkitektstudenter som utlystes i samband med landskapsarkitekturseminariet Oyster 2015.

(2) Tävlingsprogram till arkitekturtävlingen Imagine Open Skåne 2030, en idétävling öppen för allmänheten utlyst av Sveriges Arkitekter Skåne och Region Skåne, 2015.

(3) Tävlingsprogram till arkitekturtävlingen Erase or Embrace, en idétävling för arkitektstudenter som utlystes i samband med landskapsarkitekturseminariet Oyster 2015.

(4) Baserat på texter från hemsidan Depression.se
<http://depression.se/test-ar-du-deprimerad/>

(5) Stenen i handen på den starke är en skrift av Fredrik Reinfeldt, utgiven 1995 av Moderata ungdomsförbundet.

(6) Promenadstaden - Översiktsplan för Stockholm, Stockholms översiktplan, antogs i kommunfullmäktige 2010 och vann laga kraft 2012.

(7) Naturreservat
<http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Naturreservat/>

(8) Infoskylt till Södertäljevägens naturreservat
Simon Gran Danielsson och Eric Andersson
2015

(9) Bashie - Eyes closed mouth shut, refräng
From the smoke
2000

(10) Gria - Brottsofferfonden, vers 2
Tillsammans är vi starka
2007

Alla fotografier och illustrationer är tagna och gjorda av mig.